

Szalai Ákos

A TISZTA SZEMŰEK ÉS A KORRUPCIÓ

„A tulajdonosaink nem értik, hogy miért akarok területi képviselőket felvenni. Miért kellene nekem olyan emberek, akik képesek megrendeléseket ösztönözni? Nem kötöttünk szerződést a nagy áruházláncokkal arról, hogy tartják, árulják a termékeinket? – kérdezik tőlem. Nem értik, hogy az, hogy a központtal megkötöttük a szerződést, az Magyarországon nem minden áruházlánc esetén jelenti azt, hogy a helyi boltvezető valóban meg is rendeli az árut, amikor elfogy. Nem értik, hogy ha a helyi boltvezetőt nem vesszük rá, akkor nem lesz megrendelés. Sőt ha ő nem rendel, akkor az áruházlánc központja azt látja majd, hogy nincs megrendelés, és előbb-utóbb kilistáz minket.”

(Egy nagy, külföldi tulajdonú élelmiszeripari cég kereskedelmi igazgatója)

Véget ért a választás. Egyetlen kérdés volt: ki a korrupst? A szocialisták? Akkor szavazunk a Fideszre. Mindenki, aki az elmúlt húsz évben politizált? Akkor ott a Jobbik. Mindenki, aki nem támogatja az LMP pártfinanszírozási tervét? Akkor szavazzunk a liberális, balközép és közösségelvű konzervatív politikai hagyományokból is építkező, de önmagában koherens, ökológiai és radikális demokrata pártra.

Ha már ez volt a kampány (és az ország) egyetlen témája, legnagyobb problémája, akkor ideje végiggondolni: mit tudunk a korrupcióról? Ha nincs kedvünk Mikszáthot vagy Jókait olvasni, esetleg felidézni, hogy már Kossuthot is korrupciós vádakkal illeték, vagy hogy a dualizmus első miniszterelnökeinek egyike (Lónyay Menyhért) is korrupciós botrányba bukott bele, vagy ha mindezek ellenére is azt gondoljuk, hogy lehet más, korrupciómentes a politika, akkor hadd javasoljak hat állítást megfontolásra a mai magyar korrupció kapcsán:

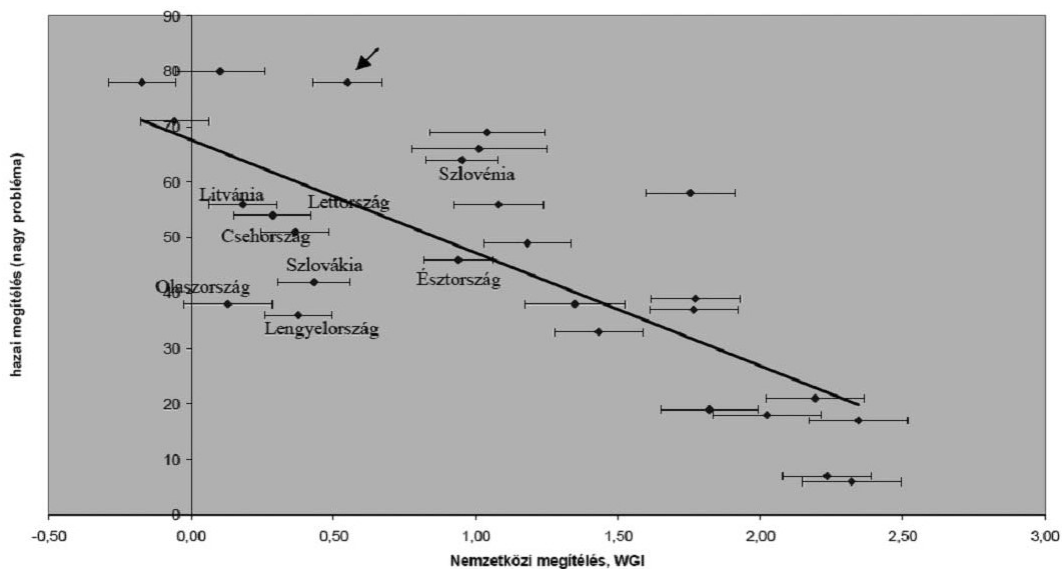
- 1) Magyarország Észak- és Nyugat-Európához képest korrupst ország – de csak annyira (vagy annyira sem), mint a többi közép- és dél-európai.
- 2) A magyar lakosság érzékenyebb a politikusok korrupciójára, mint más országok polgárai – mivel utálja a politikusokat.
- 3) A korrupció elleni harc sokszor többet árt, mint használ a korrupció ellen.
- 4) Magyarországon a korrupció nem politikusok huncutsága, áthatja mindannyiunk életét.
- 5) A nem politikai korrupció ellen sem teszünk szinte semmit – és ez tényleg sokat ront az ország megítélésén.
- 6) Néha jobb a korrupciót eltűrni, mint megszervezni a korrupcióellenes harcban kitalált eszközöket.

1) A magyarországi korrupciós helyzet rossz, de nem Közép- és Dél-Európaéhoz képest

A politikai korrupció mérésére rengeteg szervezet vállalkozik. Vannak közöttük megbízhatóak és kevésbé megbízhatóak. Éppen ezért nem ezeket citálnám, hanem a Világbank *Good Governance Indicators* programját. Ez összegyűjti az összes nagy nemzetközi vizsgálatot, és statisztikai módszerekkel megpróbálja kiszűrni, hogy melyik megbízható és melyik kevésbé. Majd ezen információk alapján egy egységes skálán sorolja be az egyes országok kormányzati teljesítményét. Ennek utolsó (2008-ra vonatkozó) eredményeit láthatjuk az 1. táblázatban illetve az 1. ábrán. A magasabb érték jobb kormányzatot, vagyis kisebb korrupciót mutat.¹ Az eredmények alapján két tényt érdemes kiemelni.

Európán belül három országcsoportot tudunk elkülöníteni. A legkevésbé korrupt országok közé a nyugat- és észak-európaiak tartoznak. A korrupció által (európai léptékben) közepesen érintett csoportot a latin országok (Franciaország, Portugália, Spanyolország) és Belgium, valamint a Magyarországgal együtt csatlakozott országok közül a legfejlettebbek (Málta, Szlovénia, Észtország és Ciprus) alkotják. A harmadik csoport, amelyet Magyarország vezet, a korrupciótól erősen fertőzött országok köre. Ebbe a csoportban található az előző országokat leszámítva Közép-Európa (Olaszországgal együtt) és a Balkán országai.

A korrupció megítélése

Forrás: WGI: World Governance Indicator (World Bank); Hazai megítélés: Special Eurobarometer 72.2 A vízszintes szakaszok a WGI-becsülés hibáit mutatják. A pontok a becsült értékek. Két ország akkor tekinthető nagy valószínűséggel eltérőnek, ha a szakaszok nem fedik át egymást. Hazai megítélés: azok aránya, akik a korrupciót nagy problémának tartják. A folyamatos vastag vonal: a nemzetközi megítélés alapján becsült hazai megítélés-érték (regresszió alapján becsült érték).

¹ Egy-egy országot nem egyetlen értékkel, hanem inkább a standard hibák által kijelölt tartománnyal lehet azonosítani. Amennyiben ezek nem fedik át egymást, akkor két országról elmondhatjuk, hogy szignifikánsan különböző.

Másrészt azonban le kell szögezni: Magyarország értékelése nagyjából megfelel a közép-európai országokénak és Olaszországnak. Nem rosszabb azoknál, sőt némileg – ha nem is szignifikáns mértékben – jobb náluk.

2) *A magyar lakosság szokásosnál jobban érzékeny a politikai korrupcióra*

A mellékelt táblázatban is látszik, az Európai Unióban csak Görögországban látják többen „jelentős problémának” a korrupciót. Érdeemes azonban ezt az érzékenységet összevetni a

A korrupciós probléma nagysága és annak észlelése

	WGI		
	Becsült érték	Standard hiba	Érzékelés
Ausztria	1,82	0,17	19
Belgium	1,35	0,18	38
Bulgária	-0,17	0,12	78
Ciprus	1,04	0,20	69
Csehország	0,37	0,12	51
Dánia	2,32	0,17	6
Észtország	0,94	0,12	46
Finnország	2,34	0,17	17
Franciaország	1,43	0,16	33
Görögország	0,10	0,16	80
Hollandia	2,19	0,17	21
Írország	1,76	0,16	58
Lengyelország	0,38	0,12	36
Lettország	0,29	0,14	54
Litvánia	0,18	0,12	56
Luxemburg	2,02	0,19	18
Magyarország	0,55	0,12	78
Málta	1,01	0,24	66
Nagy-Britannia	1,77	0,16	37
Németország	1,77	0,16	39
Olaszország	0,13	0,16	38
Portugália	1,08	0,16	56
Románia	-0,06	0,12	71
Spanyolország	1,18	0,16	49
Svédország	2,24	0,16	7
Szlovákia	0,43	0,13	42
Szlovénia	0,95	0,13	64

WGI: a becsült érték $-3,5$ és $+3,5$ között lehet. A magasabb érték kisebb korrupciót mutat. Egy ország akkor tekinthető egy másik országnál jobbnak vagy rosszabbnak, ha a közöttük levő különbség meghaladja a két ország becslésekor jelentkező standard hibák összegét. A WGI-adatok forrása: World Bank, World Governance Indicators, 2008 (www.govindicators.org). Érzékelés: azok aránya, akik a korrupciót nagy problémának tartják. Forrás: Special Eurobarometer 72.2

nemzetközi korrupciós összehasonlítással (ezt tesszük meg az ábrán). A magyar érzékenység jóval a fölött a szint fölött van (volt 2008-ban), amit a valós korrupció magyarázna. Ilyen éles eltérés csak Ciprus, Málta, Írország és Szlovénia esetében figyelhető meg: ezek azok az országok, ahol a valós korrupcióhoz képest ennyivel nagyobb a korrupciót súlyos problémának érzékelők aránya. Érdekes ugyanakkor, hogy a régióknak többi országában a polgárok lényegesen kisebbnek gondolják a korrupciós problémát, mint amit a valós korrupciós szint indokolna.

Ennek a máshol más módszerekkel (például KELLER–SÍK 2009) is bemutatott eltérésnek a magyarázatát nem ismerjük. Inkább csak hipotéziseket fogalmazhatunk meg. Ezek közül a leginkább plauzibilisnek az tűnik, hogy mindez a politikusokkal szembeni igen erős magyar ellenszenvvel van összefüggésben. Tudjuk, hogy a magyar társadalom roppant rossz véleménnyel van a politikusairól. Tegyük hozzá: nem az aktuálisan az országot vezető politikusokban, a kormányban nem bízókról beszélünk, hanem *en bloc* a politikusokban (és a parlamentben) nem bízókról (lásd *Jelentés 2010*). Talán nem véletlen, hogy egy csak a korrupcióról és a „politikus-bűnözőkről”, az „eladott pártokról” szóló kampányban a választásokon részt vevők több mint

ötöde szavazott a politikusokkal szembeni ellenszenvre tudatosan rájátszó (hogy ne mondjam: ebben a tekintetben egyértelműen demagóg) pártokra.

A politikusokkal szembeni ellenszenv és a korrupciós túlérzékenység kapcsolatára utal az is, hogy a magyarok mit tartanak a korrupció legfontosabb okának. Az Eurobarometer 2009-es korrupciós vizsgálata alapján úgy tűnik, egyértelműen (és szinte kizárólag) a politikusok (a mindenkori ellenzékiek szerint persze mindig csak a kormányzat) erkölcsi züllöttségét. Ha a korrupció okát firtatjuk, akkor az egész unióban a magyarok között a legalacsonyabb azok aránya, akik szerint a korrupció valamiféle fátum: Magyarországon a legkisebb azok aránya, akik azt gondolják, hogy a korrupció oly mértékben áthatja az életünket, hogy lehetetlen tőle megszabadulni. Csak akarni kellene, ugyebár, és megszüntethető lenne, ugyebár. A korrupció okát a politikusokban látjuk: ők a felelősek, ők nem akarnak eléggé küzdeni ellene. Alig egy-két országban vallják többen a korrupció legfontosabb okai között, hogy a politika és az üzleti világ között túl szoros a kapcsolat (ebből a válaszból persze jó adag üzlet- és nagyvállalat-ellenesség is kiolvasható), illetve azt, hogy a politikusok nem tesznek eleget a korrupció ellen.

3) *A korrupcióellenes kampányok visszaüthetnek*

A korrupcióellenes harc keresztes lovagjai általában nagy korrupcióellenes programokat vizionálnak. Fő feladatuknak tekintik, hogy felhívják a közvélemény és a politika figyelmét a probléma súlyára. Csakhogy ez néha öngól. A korrupciós irodalomban ugyanis jól ismert hatás, hogy amikor egy országban (akár a politikusok, a kormányzat fellépése miatt) korrupcióellenes kampányok indulnak, amikor sokat költenek erre, amikor ez a közbeszéd fő témái közé kerül, akkor a korrupciós indexek hirtelen megugranak (STEVES—ROUSSO 2003; ANDERSON—GRAY 2006). Ezt általában azzal magyarázzák, hogy a kampányok nyilvánosságra hozzák, ami eddig rejtve volt – és mivel a korrupciós indexek alapja is általában közvélemény-kutatás, így a több nyilvánosságra kerülő ügy miatt többen szembesülnek a problémával, többen nyilatkoznak negatívan a korrupciós helyzetről.

Ez a hatás önmagában még csak egy módszertani hibára hívja fel a figyelmet. De sajnos tudunk olyan hatásról is, amikor a korrupcióellenes kampány valóban növeli a korrupciót. A joggazdaságtani modellek szerint egy racionális bűnelkövető (és valószínűleg egy korrumpálót vagy egy korrumpáltat tekinthetünk annak) a cselekmény előtt az abból elérhető hasznot, a lebukás esélyét és a várható büntetést mérlegeli. Értelemszerűen ha nagyobb a haszon, ha kisebb a lebukás esélye, ha kisebb a büntetés, akkor nagyobb ösztönzést érez. A háromból kettő elég jól kiszámolható: a haszon és a büntetés. A lebukás esélye viszont csak meglehetősen bizonytalanul becsülhető. És a korrupcióellenes kampányok ezen a ponton üthetnek vissza. Vélhetően amennyiben a program következtében sokakat és nagy büntetéssel sújtanak, annak van visszatartó ereje. De ha a program csak azt a képet erősíti, hogy ebben az országban mennyire elterjedt – és a lebukás esélye nélkül folytatható – a hasonló tevékenység, akkor ez növeli, nem pedig csökkenti az ösztönözők erejét.²

² A modell részletesebb kifejtése: SZALAI 2008.

4) Magyarországon nem csak a politikusi korrupció magas

Mindezidáig az olvasó figyelmének fenntartása érdekében kerültem egy fontos, de unalmasnak tűnő kérdést. Most azonban nem térhetünk ki előle: definiálni kellene a korrupciót. De ígérem, nem *l'art pour l'art* definíciós vita következik, hanem az írás központi tézise. A korrupció, ha jól értelmezzük, nem a (szocialista, húsz éve politikát csináló vagy nem más) politikusok miatt erős. A korrupció lényegesen elterjedtebb Magyarországon – természetesnek vesszük; élünk vele, belőle; miközben mutogatunk a politikusokra, és a politikusok is egymásra.

A korrupció fogalmát a különböző nemzetközi jogi dokumentumok sem egységesen értelmezik (lásd OECD 2008). Három fontosabb és egymásnak gyakran ellentmondó értelmezést találhatunk. Az egyik gyakorlatilag a *vesztegetéssel* (*bribery*) azonosítja azt: a korrumpáló, általában egy harmadik félnek kárt okozva, valamiféle előnyhöz jut, cserébe a korrumpált valamiféle ellenszolgáltatásban részesül. A legtöbb közgazdasági és szociológiai modell egyszerűen a vesztegetéssel írja le, modellezi a korrupciós folyamatot, a korrupciós cserét. Azonban ebbe a definícióba nem férnek bele azok a lépések, amikor valakinek a döntéseit egyéni érdekei motiválják, és nem ellenszolgáltatás fejében vagy reményében hozza meg azokat. Ezeket az eseteket a második definíció már be tudja fogadni. Eszerint a korrupció *a hatalommal való visszaélés*.³ A korrupció ennél is tágabb, legrégebbi, jelentése értelmében korruptnak (romlottnak) kell tekinteni minden olyan döntést, ami *nem jó*. Mindegy, hogy mi okozza a rossz döntést, korrupciós csere (vesztegetés), egyéni érdek vagy egyszerűen tudatlanság, lustaság avagy a döntéshozó érdektelensége. Ennek a harmadik definíciónak fontos változataként fogható fel a két legfontosabb közgazdaságtani modell. Az egyik a járadékvadászat,⁴ a másik az megbízó–ügynök modell. Utóbbi szerint minden olyan eset korrupciónak tekinthető, amikor a döntéshozó nem a megbízója számára optimális döntéseket hozza meg, hanem azokat, amelyek az ő személyes, egyéni érdekeit szempontjából a legjobbak (lásd BECKER–STIGLER 1989; SZÁNTÓ 1997; SZÁNTÓ–TÓTH 2008).

A fenti definíciók érdekessége, hogy – talán a járadékvadászat esetét leszámítva – a korrupció egyik szerint sem szűkíthető le a közszektorra, a politikára, a kormányzatra. A mottóban idézett történet nyilvánvalóan kielégíti bármelyik definíciót, holott egyik szereplő sem politikus vagy bürokrata.

A nem politikusi korrupcióról ugyan lényegesen kevesebbet tudunk, mint a politikusról, de mind az anekdotákból, városi legendákból, mind a vizsgálatokból úgy tűnik, hogy Magyarországon ez utóbbi is igencsak elterjedt. Az ilyen ún. *vállalati korrupció* vizsgálatához talán a legjobb kiindulópont az a „gazdasági bűnözés” felmérés, amit a PricewaterhouseCoopers két évente készít. Mind a nemzetközi vizsgálat, mind a magyar ada-

³ Ide sorolható a társadalomtudományban legnagyobb tekintélyt kivívott korrupció-definíciók közül HEIDENHEIMER et al. 1989 és ROSE–ACKERMAN 1975, 1978 meghatározása is. De a már említett World Governance Indicators program is, amikor a korrupciós jelenségeket kutató vizsgálatokat keresi, akkor is azt tekinti korrupciónak, ha „valaki közös erőforrásokat használ egyéni haszonszerzése érdekében”.

⁴ A járadékvadászat egyik legelfogadottabb meghatározása: a piactorzítás útján megszerzett, és ezután államilag garantált járadékért (gazdasági profitért) folytatott, nem termelési célú, közvetlenül nem-termelő (*directly unproductive*) tevékenység. (A korrupció ilyen felfogását képviseli ANDVIG et al. 2000.)

tok szerint a három legfontosabb bűncselekménytípus a lopás és hűtlen kezelés (a nemzetközi átlag szerint a vállalatok 67%-a érintett – Magyarországon 63%), a számveteli csalás (a nemzetközi átlag 38%, a magyar 31%) és a szűkebb értelemben vett korrupció. Ez utóbbi alatt ők kifejezetten a pozícióval való visszaélést értik. E téren Magyarország pozíciója igencsak rossz: míg a teljes minta átlaga (a világátlag) 27%, addig a magyar cégeknek 81%-a számolt be arról, hogy 12 hónap alatt találkozott ilyen bűncselekménnyel.⁵

5) *A nem politikusi korrupció ellen sem teszünk sokat*

A közszféra és a magánszféra korrupciós gyakorlata között nincs erkölcsi különbség. Mindkét esetben igaz az, hogy valaki saját a hatalmával él vissza, vesztegetésre kerül sor, nem a megbízója érdekeit követi. Természetesen mondhatjuk, hogy a közszféra korrupciójához több közünk van, hiszen az mindannyiunk, és nem csak egy-egy vállalat vagyónát érinti. Mondhatjuk azt is, hogy a vállalati korrupció elleni fellépés legyen a vállalatok belső ügye. Mondhatjuk, de nem lesz igazunk. Ugyanis a politikai közösségnek (ha úgy tetszik: a kormányzatnak, a törvényhozásnak) e téren is van feladata. És Magyarország ezeket sem teljesíti.

A legnyilvánvalóbb ezek közül a vállalatvezetők korrupciója. Az elmúlt néhány év egyik slágertémáját a vállalati botrányok sora szolgáltatja. A legtöbb esetben a történet ugyanarról szól. A vállalatvezetés vagy hamis, nem teljes jelentést ad a vállalat helyzetéről és ezzel megtéveszti a befektetőket, vagy a vállalat vagyónát használja a saját maga javára. Utóbbi tipikus példája a saját üzleti körébe tartozó egyéb vállalkozásoknak adott, a piaci ár fölött fizetett megbízás (a közgazdasági irodalomban bevett elnevezése a pénzek kiszivattyúzása [*tunneling*] vagy a saját magukkal kötött üzletek [*self dealing*] – lásd LA PORTA et al. 1997, 1998; DJANKOV et al. 2008; ENRIQUES–VOLPIN 2007). Ezeknek a visszaéléseknek a felszámolása nem csak a cégek belügye. Nem várható el ugyanis a (kis)befektetőktől, (kis)tulajdonosoktól, hogy megtalálják a hatékony módszereket ezek megakadályozására.

A vállalati korrupció ezen formáinak fontossága a közgazdasági és jogi szakirodalomban régóta ismert. A Világbank Doing Business vizsgálatának egyik fontos eleme, hogy az adott jogrend milyen védelmet kínál a kisbefektetők számára. E tekintetben Magyarország nagyon nem teljesít jól: a Doing Business elemzésben vizsgált tíz szempont közül az adóadminisztráció terheivel együtt évek óta ez, vagyis a befektetővédelem kapja a legrosszabb értékelést. Ezt talán megengedhetné magának egy olyan ország, amelyben a vállalatirányítási struktúráknak, a menedzsmentnek jó a megítélése. Magyarországon azonban nem az. Nemzetközi összehasonlításban – például a Világgazdasági Fórum versenyképességi jelentése (SCHWAB 2009) szerint – a magyarországi vállalatok vezetésének értékelése folyamatosan romlik.⁶

⁵ A teljes jelentés sajnos több módszertani kívánnivalót hagy maga mögött. A korrupciós kérdés kapcsán például nem derül ki, hogy a cégek csak a saját alkalmazottaik korrupcióját (hatalommal való visszaélését, vesztegetését) értették ez alatt, vagy azt, hogy más cégek (vagy az állam) alkalmazottai okoztak nekik ilyen kérésekkel kárt.

⁶ Ennek részletesebb elemzését lásd *Jelentés 2010*.

6) *A korrupcióellenes harcban túl nagy sebeket is kaphatunk*

A fentiekben amellet érveltem: nem értek egyet azzal, hogy pusztán a jobb- vagy a baloldali politikusok közötti erkölcsi különbség jelentősen növelné vagy csökkentené a korrupciót egy-egy kormányváltás után. Lépéseket kell tenni, nem bízhatunk csak a politikusok erkölcsében. Ám a korrupció elleni keresztesháborúban az a veszély fenyeget, hogy „egy-ügyűek” leszünk, és csak a fürdővizet látjuk, azt, hogy abban gyerek is van, nem.

Lássunk két példát erre az egy-ügyűségre! „A hatalom korrumpál, az abszolút hatalom abszolút mértékben korrumpál” – vallják sokan Lord Actonnal. Közöttük én is. Csakhogy ebből sokan túl gyorsan jutnak el ahhoz a következtetéshez, hogy a korrupció elleni harc legjobb megoldása, ha senkinek nem adunk akkora hatalmat, hogy a korrupció megjelenhessen. Nézzünk ezzel kapcsolatban egy jól ismert magyar példát, az építésügyét. A fent már idézett Doing Business vizsgálatot áttekintve a magyar építési engedélyezési eljárás nemzetközi összehasonlításban elég furcsa fénytörést kap. Aki egy viszonylag egyszerű épületet akar felépíteni Magyarországon, annak olyan bonyolult eljárást kell végigjárnia, mint alig egy-két országban. A bonyolultság, a döntés megosztása pontosan megfelel a hatalomkorlátozás fenti elvárásának: ha bonyolult a rendszer, akkor senki sincs olyan pozícióban, hogy érdemes legyen őt megkenni. Csakhogy emiatt nemcsak a korrupció fog csökkenni, hanem az építkezések száma, a beruházás is. Talán nem vagyok egyedül, aki hallott már olyan jó ötletről, amelynek a megálmodója, ismerve a magyar viszonyokat, hajlandó lett volna némi csúszópénzt is áldozni, ha ezzel meggyorsíthatja a folyamatot. Ám amikor rájött, hogy azt sem lehet tudni, ki a megfelelő személy, akkor inkább lemondott az egészeől. Ha választani kell a korrupció miatt működő rendszer és a korrupciómentes, de nem működő rendszer között, akkor én inkább a korrupcióra szavazok: a korrupció időnként a kisebbik rossz.⁷

Az előző problémára persze látszólag egyszerű a megoldás: deregulálni kellene az építésügyi eljárást. Csakhogy ez nem mindig járható út. Lássuk erre a másik példát. Tegyük fel, hogy a magasabb elrettentő erő miatt emelni akarjuk valamelyik büntetés nagyságát. Az egy-ügyű korrupcióellenes kereszteslovag valószínűleg ezt a lépést sem támogatná, mert itt is hasonlóan gondolkodna: ha emeljük a büntetést, az növelni fogja a korrupciós nyomást. A magasabb büntetéstől féltre inkább megpróbáljuk majd megkenni a rendőrt, az adóellenőrt. Igaza is van. Ha valamit erősebben szabályozunk, azzal a korrupciós nyomást is növeljük. Csakhogy nem árt megkérdezni: a korrupciós nyomás minden másnál fontosabb szempont? A büntetés célja nem az állami bevétel csökkentése, hanem az elrettentés. Ha tudom, hogy lebukás esetén nagyobb a költségem, akkor az – feltételezésünk szerint – kevésbé vonzóvá teszi számomra az adott lépést. Az, hogy

⁷ Teszem hozzá: ez az érvelés igaz a fekete- vagy szürkegazdaság elleni harcra is. A legjobb lenne persze, ha nem lenne adóelkerülés, fekete foglalkoztatás. De ha azt kell választani, hogy kiszűrjük-e a feketemunkásokat, az adócsalókat, akkor már nem biztos, hogy osztom a mind erősebb ellenőrzés híveinek véleményét. Jobb, ha valaki feketén dolgozik (még akkor is, ha eközben jogtalanul veszi fel a segélyt), mintha valóban nem dolgozna – ahogyan azt a munkanélküli segély kifizetésekor elvárják. Szerintem az, hogy nekik „feleslegesen” fizetünk ki közpénzeket, kevésbé fontos.

a nagyobb költség abból fakad, hogy az eddigieknél magasabb büntetéssel kell szembenéznem, vagy abból, hogy az eddiginél többet kell fizetnem a rendőrnek, adóellenőrnek, a visszatartó hatás szempontjából mindegy. A nagyobb korrupciós nyomás elfogadható ár lehet, ha emiatt valamilyen még nagyobb problémát sikerül csökkenteni.⁸

Összefoglalásul

Magyarország korrump ország. Európán belül is az. A korrupciót azonban még annál is nagyobb problémának érezzük, mint amilyen valójában – pontosabban más országok hasonló vagy nagyobb korrupciójukkal is könnyebben együtt élnek. Az számomra is elfogadható, sőt üdvözlendő is lenne, ha mindez csak azt mutatná, hogy a magyarok nem akarnak ilyen korrupcióval sem együtt élni. De a helyzet sajnos az, hogy a politikusait szidó magyarok maguk is bőven élnek az előttük adódó korrupciós lehetőségekkel. Kisebbségi léptékben (pontosabban esetenként kisebb összeget érintve) ugyan, de a magyar társadalom más szféráit is bőségesen érinti a korrupció. Az erkölcsi felmentést ismerjük: ha a hatalmon levőknek szabad nagyban, akkor nekünk is szabad kicsiben. Csakhogy az a gond, hogy a logikát meg is lehet fordítani. Ugyanolyan erővel követelhetjük-e a nagy összeget hazavivők elítélését, ha a magunk kis bizniszeit mi is megcsináljuk? Nem emlékeztem ez rajtam kívül mást is a Kádár-rendszer klasszikus kompromisszumára?

Jézus klasszikus parabolája szerint a saját szemünkben levő gerendát kell kivenni, mielőtt a többiek szemében levő szálkákra hivatkozunk (Mt 7,3–5). De mi a helyzet, ha a szálkás szeműek ítélik el a gerendásokat? Vagy ilyenkor már a házasságtörő asszony és az őt megkövezni akarók példabeszéde aktuális (Jn 8,1–11)? Utóbbit nem hiszem. De az előbbi kérdés megmarad.

A szakirodalmi rövidített hivatkozások feloldása

- ANDERSON–GRAY 2006 = James H. ANDERSON – Cheryl W. GRAY: *Anticorruption in Transition 3.*, World Bank, Washington, 2006.
- ANDVIG et al. 2000 = Jens Chr. ANDVIG – Odd-Helge FJELDSTAD – Inge AMUNDSEN – Tone SISSENER – Tina SØREIDE: *Research on Corruption. A Policy Oriented Survey*, Chr. Michelsen Institute – Norwegian Institute for International Affairs, 2000.
- BAINBRIDGE 2006 = Stephen M. BAINBRIDGE: *Director Primacy and Shareholder Disempowerment*, Harvard Law Review, 119. (2006) [<http://ssrn.com/abstract=808584>].
- BECKER–STIGLER 1989 = Gary S. Becker – George J. STIGLER: *A törvények végrehajtása, kötelesegszegés és a végrehajtó apparátus javadalmazása* = George J. STIGLER: *Piac és állami szabályozás*, Közgazdasági és Jogi, Budapest, 1989, 376–399.

⁸ Érdemes megjegyezni, hogy a fent idézett vállalatirányítási érvelést, vagyis hogy a források elfolytatása miatt korlátozni kellene a menedzsment jogköreit, éppen hasonló érvek alapján kritizálja BAINBRIDGE 2006.

- DJANKOV et al. 2008 = Simeon DJANKOV – Rafael LA PORTA – Florencio LOPEZ-DE-SILANES – Andrei SHLEIFER: *The law and economics of self-dealing*, *Journal of Financial Economics* 88. (2008/3.), 430–465.
- ENRIQUES–VOLPIN 2007 = Luca ENRIQUES – Paolo VOLPIN: *Corporate governance reforms in continental Europe*, *Journal of Economic Perspectives* 21. (2007), 117–140.
- HEIDENHEIMER et al. 1989 = Arnold J. HEIDENHEIMER – Michael JOHNSTON – Victor T. LEVINE: *Political Corruption. A Handbook*, Transaction Publishers, New Brunswick, 1989. [A 2009-es harmadik kiadást csak Heidenheimer és Johnston jegyzik.]
- Jelentés 2010 = *Jelentés a magyarországi kapitalizmus állapotáról*, Közjő és Kapitalizmus Intézet, Budapest, 2010.
- KELLER–SÍK 2009 = KELLER Tamás – SÍK Endre: *A korrupció észlelése, elfogadása és gyakorlata = Tárki európai társadalmi jelentés, szerk. Tóth István György*, Budapest, Tárki, 2009, 167–182.
- LA PORTA et al. 1997 = Rafael LA PORTA – Florencio LOPEZ-DE-SILANES – Andrei SHLEIFER – Robert VISHNY: *Legal Determinants of External Finance*, *Journal of Finance* 52. (1997), 1131–1150.
- LA PORTA et al. 1998 = Rafael LA PORTA – Florencio LOPEZ-DE-SILANES – Andrei SHLEIFER – Robert VISHNY: *Law and Finance*, *Journal of Political Economy* 106. (1998), 1113–1155.
- OECD 2008 = *Corruption – A Glossary of International Criminal Standards*, OECD, Paris, 2008.
- ROSE-ACKERMAN 1975 = Susan ROSE-ACKERMAN: *The Economics of Corruption*, *Journal of Public Economics* 1975/4., 187–203.
- ROSE-ACKERMAN 1978 = Susan ROSE-ACKERMAN: *Corruption. A Study in Political Economy*, Academic Press, London – New York, 1978.
- SCHWAB 2009 = Klaus SCHWAB: *The Global Competitiveness Report 2009–2010*, World Economic Forum, Genf, 2009.
- STEVES–ROUSSO 2003 = Franklin STEVES – Alan ROUSSO: *Anti-Corruption Programmes in Post-Communist Transition Countries and Changes in the Business Environment, 1999–2002*, EBRD Working Paper 85. (2003. december) [hálózati verzió: www.ebrd.com/pubs/econo/wp0085.htm].
- SZALAI 2008 = SZALAI Ákos: *Korrupció és állami beszerzések. Jog és közgazdaságtani alapok, Jogelméleti Szemle* 2008/2. (<http://jesz.ajk.elte.hu/szalai34.mht>).
- SZÁNTÓ 1997 = SZÁNTÓ Zoltán: *Megbízók, megbízottak és kliensek. Vázlat a korrupció fogalmáról*, *Szociológiai Szemle* 1997/4., 109–113.
- SZÁNTÓ–TÓTH 2008 = SZÁNTÓ Zoltán – TÓTH István János: *Korrupciós kockázatok az üzleti szektorban*, BCE Szociológia és Társadalompolitika Intézet, Korrupciókutató-központ – Transparency International Magyarország Alapítvány, Budapest, 2008.

Kutyaélet 1–2.